

GAZI ÜNİVERSİTESİ
TIP FAKÜLTESİ

ELEŞTİREL DÜŞÜNME
Yaratıcı Düşünme Becerisi

Eleştirel Düşünme ve Sanat Kurulu

GRUP ÇALIŞMASI
(EĞİTİCİ REHBERİ)
2022

III. KONU: Yaratıcı Düşünme Becerisi

(2 Ders saati, 2x50dak)

PROGRAM

III-Ders

Giriş (10 dk)

Amaç ve Öğrenim Hedeflerinin Paylaşılması (10 dk)

Eleştirel düşünmenin alt birimlerinden olan yaratıcı problem çözme becerisinin tartışılarak anlatılması (30 dk)

Ara (15 dk)

6 şapka tekniği konusunda bilgi verilmesi (5 dk)

Derslere devam zorunluluğunun 6 şapka tekniği ile uygulamanın yapılması (40 dk)

Üzerinde çalışılacak konuların dağıtılması (5 dk)

Geribildirim alınması (5 dk)

IV-Ders

Yaratıcı problem çözme becerisinin dağıtılan konularda hazırlanan raporların sunulması

Yaratıcı Düşünme Beceri Uygulamaları

Ara (15 dk)

“Ben kimim?” çalışmasının değerlendirilmesi

Geribildirim (10 dk)

III- Ders

Giriş (10 dk)

Amaç ve Öğrenim Hedeflerinin Paylaşılması (10 dk)

Eleştirel Düşünme Uygulamalarının Amacı

Eleştirel düşünme, problem çözme, karar verme ve yaratıcı düşünme becerileri kazandırmak

Hedefler

Öğrencilerin birbirlerinin düşüncelerini paylaşabilecekler ve değerlendirebilecekler

Başkalarının bakış açılarını anlayabilecekler

Öğrencilerin kendi düşünme süreçlerini değerlendirebilecekler

Çelişkili konular üzerinde fikir tartışmalarını gerçekleştirebilecekler

YARATICI PROBLEM ÇÖZME BECERİLERİ

Amaç: Yaratıcı düşünme becerilerini ve problem çözme süreçlerini 6 şapka tekniğini kullanarak geliştirebilecekler

Hedef:

Öğrenciler kendi düşünme süreçlerini değerlendirebilecekler

Öğrenciler birbirlerinin düşüncelerini paylaşabilecekler

Amaç belirleyebilecekler

Problemlerin farklı çözüm yollarını tartışabilecekler

Düşüncelerini değerlendirebilecekler

Farklı bakış açılarını fark edebilecekler

De Bono 6 şapka tekniğini kullanabilecekler

Kaynakları öncelik sırasına koyabilecekler

Belirli konular üzerinde fikir tartışmalarına katılabilecekler

Öğrenciler kazandıkları becerileri kullanarak hazırladıkları konuları sunabilecekler

Bir problemin veya fikrin artı, eksi ve ilginç olabilecek yanlarını belirleyebilecekler

Karar verme sürecinde tüm faktörleri göz önünde bulundurabilecekler

Eleştirel düşünmenin alt birimlerinden olan yaratıcı problem çözme becerisinin tartışılarak anlatılması (30 dk)

PROBLEM ÇÖZME OLARAK ELEŞTİREL DÜŞÜNME

Problem çözme olarak eleştirel düşünme, «bir problem çözme aracı ve araştırma yöntemi olarak» ele alınmaktadır.

Ancak değer, duygu ve yargılamayı içermesi açısından nesnel problem çözme sürecinden farklı olarak ele alınmaktadır.

Öğrencilere öğretilmesi gereken en önemli şey; hiçbir problemin tek çözümünün olmadığı, her zaman alternatiflerin olabileceğidir. Problem çözme olarak eleştirel düşünmede sonuca ulaşmadaki kriterler, seçenekleri tanımlama ve seçme olarak tanımlanmaktadır.

Problem Çözme

- ◆ Problemi açıklama ve tanımlama
- ◆ İlgili bilgileri seçme
- ◆ Hipotezler geliştirme
- ◆ Seçenekleri belirleme ve seçme
- ◆ Sonuç çıkarma
- ◆ Sürecin değerlendirilmesi

Yaratıcı Problem Çözme

- ◆ Mantıksal, Olgusal, Eleştirel, Analitik Düşünme
- ◆ Görsel, Kavramsal, Sezgisel, İmgesel Düşünme
- ◆ Yapısal, Ardışıkçı, Organize, Ayrıntıcı Olma

6 Şapkalı Düşünme Tekniğinin tanıtılması (5 dk)

“Derslere devam zorunluluğu” nun tartışılması (40 dk)

Gruptaki tüm katılımcılardan sıra ile şapkalı takmaları ve şapkalara uygun fikirlerini söylemeleri istenir.

Şapka takılırken her renk öncelikle hep beraber tek tek (PARALEL DÜŞÜNME) çalışılır. Öncelikle MAVİ şapka yani AMAÇ tanımı ile başlanır. İkinci olarak BEYAZ şapka bilgi toplama uygulaması sonra siyah, kırmızı, sarı ve yeşil çalışılır. Özellikle ilk iki şapkanın sırası önemlidir.

Her renk bittikten sonra vardıkları sonuç tartışılır. Paralel düşünmenin önemi vurgulanır.

De Bono Altı Şapka Tekniği ile Yaratıcı Problem Çözme

İnsanların düşünme sistemleri üzerinde araştırmalarıyla, düşünmeyi öğretme konusunda öncülük yapan De Bono yaygın 6 düşünce kalıbının kullandığını belirtmektedir.

Altı Şapkalı Düşünme Tekniği'nin temelinde, düşünceleri altı farklı bakışı simgeleyen farklı renklerdeki şapkalı takarak ya da takmış gibi yaparak analiz etmek ve yaratıcılığı geliştirmek vardır.

Altı Şapkalı Düşünme Tekniği, bireyin düşünme etkinliğini belli bir düzene sokarak analiz etmesini sağlayıp, düşünme yeteneğini ve yaratıcılığını geliştirir.

Eğitim kurumları, bilgi, beceri ve değerlerin yanı sıra bireye düşünme yollarını da öğretmelidir. “Altı Şapkalı Düşünme” bireye kendisi ya da başkaları adına düşünebileceği, düşüncelerini ayrıştırabileceği bir ortam sağlar.

Altı şapkalı düşünme kavramının iki ana amacı vardır:

1. Düşünürün her seferinde sadece bir şeyle uğraşmasını sağlayarak düşünme faaliyetini sadeleştirmektir. Altı şapkalı düşünme tekniği ile düşünür duyguların, mantığın, bilginin, umut ve yaratıcılığın hepsine aynı anda dikkat etmek yerine onlarla ayrı ayrı ilgilenilme olanağı sağlar.

2. Gerekli düşünme biçimlerine istenildiği anda geçiş yapmayı sağlamaktır. Düşünme şapkalınının bir tür kısaltılmış talimatlar olduğu söylenebilir. Altı şapka kavramından en fazla yararın sağlanabilmesi için herkesin oyunun kuralları hakkında bilgi sahibi olması gerektiği açıkça ortadadır. Altı şapkalı kavram, ancak insanlar arasında bir tür ortak dil haline geldiğinde verimli olacaktır.

Altı Şapkalı Düşünme Tekniğinin Yararları

1. Yaratıcılığın gelişmesini sağlar.
2. Karar verme becerisini geliştirir.
3. Düşüncelerin ve duyguların belli bir düzene sokulmasını ve sistematikleşmesini sağlar.
4. Bireylere düşünme yollarını öğretir. Tek bir düşünme türüne takılıp kalmalarını ve gereksiz tartışmalara girmelerini önler.
5. Katılanlar bilgi ile duygu, duygu ile avantajı riski, yaratıcı fikirleri ayırt eder.

Altı Şapkalı Düşünme Tekniği olarak isimlendirilen De Bono'nun fikirleri aşağıdaki gibidir.

Beyaz şapka: Beyaz tarafsız ve objektiftir. Bu şapka objektif olgular ve rakamlarla ilgilidir.

Kırmızı şapka: Kırmızı öfke tutku ve duyguyu çağırır. Duygusal bir bakış açısı verir.

Siyah şapka: Siyah karamsar ve olumsuzdur, kötümserdir. Bir şeyin niçin yapılmayacağını görür.

Sarı şapka: Sarı güneş gibi aydınlık ve olumludur. İyimser umutlu ve olumlu Düşünme ile ilgilidir.

Yeşil şapka: Yeşil bereket ve verimli büyüme demektir. Yaratıcılık ve yeni fikirlerle ilgilidir.

Mavi şapka: Mavi serinkanlılığı temsil eder ve her şeyin üstündeki göğün rengidir. Düşünme sürecinin düzenlenmesi ve kontrolü ile uğraşır.

- Şapkalar işlevleriyle değil renkleriyle tanımlanır, bunun iyi bir gerekçesi vardır. Eğer bir kişiden bir konu hakkındaki duygusal tepkilerini ortaya koymasını isterseniz, ondan dürüst bir cevap almanız çok zordur.
- Renklerin tarafsızlığı, şapkaların sıkıntı duymadan kullanılmalarını sağlar. Düşünme faaliyeti tasvip edilmeme ya da kınanma tehlikeleri olmayan kuralları tanımlanmış bir oyun haline gelir.
- İnsanlar duygusal olmanın yanlış bir şey olduğunu düşünürler. Ancak "kırmızı şapka" terimi tarafsızdır.
- Birisinden bir süre için "Siyah şapkasını çıkarmasını istemek", ondan " Bu kadar olumsuz olmayı bırakmasını" istemekten daha kolaydır.
- Şapkalara doğrudan göndermelerde bulunur.
Senden siyah şapkanı çıkarmanı istiyorum.

Bir süre için hepimiz kırmızı şapkalarımızı takalım.

Sarı şapka düşünmesi için bu kadar yeterli, şimdi beyaz şapkamızı takalım.

BEYAZ ŞAPKA:

- Beyaz renk bilgi ile ilgilidir. Beyaz şapka dikkati elde olan bilgiler ve eksik bilgiler üzerinde toplamak için kullanılır. Saflığı, **netliği**, tartışmasız olarak kabul edilen bilgileri temsil eder.

İpucu:

- Elimizde ne gibi bilgiler var?
- Daha hangi bilgiler gerekiyor?
- Gerekli bilgileri nasıl elde ederiz?
- Kişi artık tartışmaları kazanmak için cümle aralarına lehte ifadeler koymaya çalışmayacaktır.
- Böylece onda doğayı herhangi bir yan amaç gütmeyen inceleyen bilimsel gözlemcinin veya kaşifin tarafsız objektifliği gelişecektir. Harita yapıcının görevi harita yapmaktır.
- Beyaz şapkaca düşünmesinin amacı **pratik** olmaktır. Bu yüzden her türlü bilgiyi ortaya koymalıyız. Önemli olan bilgilerin kesinlik derecesini doğru bir biçimde belirtmektir.

KIRMIZI ŞAPKA:

- Genel olarak zihnimizin arka planında korku, öfke, nefret, şüphe, kıskançlık ya da sevgi, mutluluk, neşe gibi **güçlü duygular** yer alabilir. Bu duygusal arka plan algılama biçimimizi sınırlar ve yönlendirir.
- Kırmızı şapka düşünmesinin amacı, bu arka planı görünür kılmak ve sonradan ortaya çıkan etkisinin gözlemlemesini sağlamaktır. Kırmızı şapka takmak düşünürü "Konu hakkında duygularım bunlardır" deme olanağı sağlar.
- Duyguları düşünmenin önemli bir parçası olarak meşrulaştırır. Duyguları görünür kılar, böylece duygular düşünme haritasının veya harita üzerinde rotayı çizen değer sisteminin de bir parçası olurlar.

İpucu:

- Bu konu ile ilgili ne hissediyorsunuz?
- Grubun sadece olumsuz duygulara değil olumlu duygulara da yönelmesi sağlanmalıdır.

SİYAH ŞAPKA:

- Siyah şapka değerlendirmesi özellikle **olumsuz** değerlendirmelerle ilgilidir. Siyah şapka düşünürü yanlış ve hatalı olan şeyleri düşünür. Neyin deneyime ya da doğruluğu kabul edilmiş bilgiye uymadığına işaret eder. Siyah şapka düşünürü bir şeyin neden işleyemeyeceğini gösterir, risklere ve tehlikelere işaret eder. Tasarımdaki hataları gösterir.
- Siyah şapka bir bakıma şapkaların en yararlı olanıdır. Siyah şapka **tehlikelere** dikkat çeker. Bu şapka zararlı uygulamaların yapılmasını önler. Riskleri ve alınacak kararların neden işe yaramayacağını gösterir.
- Bu şapka eleştirme şapkasıdır. Ancak bir tartışmada taraf tutmak anlamına gelmediğini özellikle belirtmek isterim. Herhangi bir taraf tutma ve herhangi bir tartışma söz konusu değildir. Olumsuz durumların haritaya katılması için yapılan objektif bir girişimdir. Düşünme ve yöntemindeki hatalara işaret edebilir.

İpucu:

- Tehlikeler nelerdir?
- Bu olay sonunda ne gibi zararlar oluşabilir?

SARI ŞAPKA:

- **Olumlulukları, avantajları**, o kararın alınması durumunda sağlanacak yararları ve **fırsatları** temsil eder.
- Sarı renk, güneş ışığını ve iyimserliği çağırır. Sarı şapka takıldığında alınacak kararın değeri ve yararı belirlenir. Kararın alınması halinde ne gibi avantajlar sağlanacağı ve kararın bütün olumlu yönleri sıralanır
- Sarı şapka düşünmesi olumlu ve yapıcıdır. Sarı renk güneş ışığının parlaklığını ve iyimserliğini sembolize eder. Siyah şapka düşünmesinin olumsuz değerlendirmelerine karşılık, sarı şapka olumlu değerlendirmelerle ilgilenir. Bu şapkanın bir ucunda mantıklılık ve pratiklik öbür ucunda hayaller ve umutlar olan bir yelpaze vardır.
- Sarı şapka düşünmesi değerli ve yararlı olan şeyleri arar ve araştırır. Daha sonra bu değerli ve yararlı şeyler için mantıklı destekler sağlamaya çalışır. Sağlam temellere dayanan bir iyimserliği ortaya koymaya çalışır. Bu düşünme, **yapıcı** ve **üreticidir**. Somut teklifler ve öneriler çıkar.

İpucu:

- Bunun iyi yönü ne?
- Bunun ne gibi yararları var?
- Bundan kim yararlanacak?
- Bu yararlar nasıl ortaya çıkabilir?

YEŞİL ŞAPKA:

- **Yaratıcılığı üretkenliği** kararın alınması durumunda daha nelerin yapılabileceğini temsil eder.
- Yeşil şapka enerji şapkasıdır. Yeşil şapka takıldığında öneriler ileri sürülür, yeni görüş ve öneriler ortaya konur. Karar konusuna ilişkin değişiklikler, yaratıcı ve yeni fikirler ve bugüne kadar düşünülmemiş seçenekler ortaya atılır.
- Yeşil şapka takmak insanları otomatik olarak daha yaratıcı hale getirmez. Ancak bu şapka düşünürlere daha yaratıcı olmaları için gerekli zamanı ve dikkati sağlayabilir.
- Bu şapkayı takan kişi yaratıcı düşünmenin kavramlarını kullanacaktır. Çevresindeki kişilerden onun yeşil şapka düşünmesi sonucu ortaya koyduğu fikirleri yaratıcı fikirler olarak ele almaları beklenir. En ideali hem düşünürün hem de dinleyicinin yeşil şapka takmasıdır. Verimliliği, büyümeyi ve tohumların değerini simgeler.
- Yaratıcı duraksamayla düşünür. Bir an için duraksayarak bulunduğu noktada alternatif fikirlerin olup olmayacağını araştırır, düşünür bu fikirden ileri doğru hareket ederek yeni bir fikre ulaşır. Kışkırtma yeşil şapka düşünmesinin önemli bir unsurudur. Kışkırtma olağan düşünme kalıplarının dışına çıkmamız için kullanılır.

İpucu:

- Bu konunun geliştirilebilmesi için neler düşünülebilir?

MAVİ ŞAPKA:

- Serinkanlı bir biçimde karar vermeyi temsil eder.
- Mavi şapka **kontrol** şapkasıdır. Düşünürün düşünme faaliyetini düzenler. Konunun araştırılması için gereken düşünme faaliyeti üzerinde düşünce geliştirmektir. Mavi şapka düşünürü **orkestra şefi** gibidir. Diğer şapkaların kullanılması için çağrıda bulunur. Üzerinde düşünülecek konuları sorunları tanımlar ve soruları biçimlendirir. Yerine getirilmesi gereken düşünme görevlerini kapsar.

- Mavi Őapka dűŐünme Őürecini gözler ve oyunun kurallarına dikkat edilmesini Őaęlar. TartıŐmayı durdurur ve harita türű dűŐünmede bulunulması konusunda ısrar eder. Disiplini Őaęlar.

İpucu:

- Bundan sonra ne yapmalıyız?
- Őu ana deęin neler baŐardık?

IV-Ders

Yaratıcı problem çözme becerisinin dağıtılan konularda hazırlanan raporların sunulması

YARATICI DÜŞÜNME BECERİLERİ UYGULAMALARI

Uygulama 1:

- **Aşağıda yer alan nesnelere kaç farklı şekilde kullanabilirsiniz? Belirtip ve nedenlerini yazın.**

Kalem.....

Neden?.....

Çizme.....

Neden?.....

Şemsiye.....

Neden?.....

Top.....

Neden?.....

Sandalye.....

Neden?.....

- **Aşağıda yer alan sözcüklere bakarak ilgili olan bir sonraki kelimeyi tahmin edin.**

Fil- Hortum- Kulak-.....

Neden?.....

Mavi-Ev- Çiçek-.....

Neden?.....

Yeşil-Kurbağa-Sinek-.....

Nende?.....

Bisiklet-Boya-Anahtar-.....

Neden?.....

Ağaç-Kalem- Masa-.....

Neden?.....

Sabun-Musluk-Banyo-.....

Neden?.....

- **Aşağıdaki sözcüklerden hangisi diğerlerinden farklıdır?**

Ayakkabı-Tırnak-Deri-Yol

Neden?.....

Uyku-Göz-Rüya-Burun

Neden?.....

Müzik-Dans-Öğretmen-CD

Neden?.....

Muz-Karpuz-Çilek-Salatalık

Neden?.....

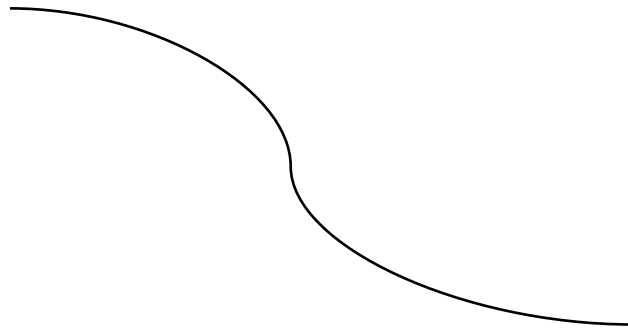
Buz-Paten-Dondurma-Buzdolabı

Neden?.....

Koltuk-Sandalye-Tabure-Gardırop

Neden?.....

Uygulama 2: Aşağıda yer alan şekli istediğiniz şekilde tamamlayınız. Resminizin altına başlığını yazınız.

Uygulama 3: Sol avuç içindeki çizgilere bakarak kağıda çizin, kalemi kaldırmadan ve zıt yönde elinizi tutup görüş açınıza girmesine engel olarak, ayrıca topla 5 dk sürede...

Uygulama 4: Aklınıza gelen fikirler ile toplam 3 dk içinde mümkün olan en fazla dairenin içini doldurun.

A grid of 30 empty circles arranged in 6 rows and 5 columns, intended for a brainstorming exercise.

Sonuç:

Toplu değerlendirme (15 dk)

Geribildirim (10dk)

Kaynaklar:

1. Edward De BONO. Altı Şapkalı Düşünme Tekniği. Çeviren: Ercan Tuzcular 8. Basım. Remzi Kitabevi A.Ş. İstanbul. 2009.
2. Edward De BONO. Kendine Düşünmeyi Öğret. 2. Basım. Remzi Kitabevi A.Ş. İstanbul. 2008.
3. Edward De BONO. Güzel Akıl Nasıl Edinilir? 2. Basım. Remzi Kitabevi A.Ş. İstanbul. 2008.
4. Faruk Berber ve ark. Düşünme ve Eleştirel Düşünme TCS. Demirel Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Elektronik - Bilgisayar Eğitimi Bölümü Bilgisayar Sistemleri Öğretmenliği Özel Öğretim Yöntemleri Dersi Araştırma Projesi Raporu 2002
5. Doğan Kökdemir. Eleştirel Düşünme: Kapsamı ve Eğitimi. Başkent Üniversitesi-İİBF ELYADAL Araştırma Laboratuvarı <http://www.elyadal.org> erişim tarihi 10.01.2010
6. Kökdemir, D. (2003). Eleştirel düşünme ve bilim eğitimi. PİVOLKA, 2(4), 3-5.
7. Gülsen Özcan Problem çözme yönteminin eleştirel düşünme ve erişime etkisi Yok No:211 316 Abant İzzet Baysal Üniversitesi · Sosyal Bilimler Enstitüsü · Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı· Yayınlanmamış Doktora Tezi 2007 Erişim <http://tez2.yok.gov.tr/>
8. Kökdemir, D. (2003). Belirsizlik Durumlarında Karar Verme ve Problem Çözme. Ankara. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Psikoloji Anabilim Dalı. (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
9. Carol Kamin, EdD, Patricia O'Sullivan, EdD, Robin Deterding, MD, and Monica Younger, MS A Comparison of Critical Thinking in Groups of Third-year Medical Students in Text, Video, and Virtual PBL Case Modalities ACADEMIC MEDICINE, VO L . 7 8 , NO. 2 / FEBRUAR 2003
10. Seferoğlu Sadi, Akbıyık Cenk, Eleştirel düşünme ve öğretimi, H.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi (H.U. Journal of Education). 30 (2006) 193-200